

PROFILAKTIKA INSPEKTORLARINING TEMIR DAFTARGA KIRITILGAN OILALAR BILAN ISHLASH FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH

G'ayratov Azamjon Furqatjon o'g'li

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi 3-kurs kursanti

Annotatsiya: Ushbu maqolada profilaktika inspektorlarining temir daftarga kiritilgan oilalar bilan ishlash faoliyatini samaradorligini oshirish yo'llari tahlil qilinadi. Maqolada O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari va qarorlari, shuningdek, "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi qonun asosida ijtimoiy xavfli vaziyatda bo'lgan oilalar bilan ishlashning huquqiy va amaliy jihatlarini o'rganiladi. Profilaktika inspektorlarining faoliyatini takomillashtirish, ularning jamiyatdagi o'rnini mustahkamlash va mahalla tuzilmalari bilan hamkorligini kuchaytirishga oid tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: temir daftar, profilaktika inspektori, huquqbuzarliklar profilaktikasi

Annotation: This article analyzes ways to improve the effectiveness of preventive inspectors' work with families registered in the "iron book" in Uzbekistan. Based on the decrees and resolutions of the President of Uzbekistan and the "Law on the Prevention of Offenses," it examines the legal and practical aspects of working with families in socially dangerous situations. Recommendations are provided for enhancing the work of preventive inspectors, reinforcing their role in society, and strengthening cooperation with community structures.

Keywords: iron book, preventive inspector, offense prevention

Аннотация: В данной статье анализируются пути повышения эффективности работы профилактических инспекторов с семьями, внесенными в «железную книгу» в Узбекистане. На основе указов и постановлений Президента Республики Узбекистан, а также Закона «О профилактике правонарушений» рассматриваются правовые и практические аспекты работы с семьями, находящимися в социально опасной ситуации. Предлагаются рекомендации по совершенствованию деятельности профилактических инспекторов, укреплению их роли в обществе и усилению сотрудничества со структурами махалли.

Ключевые слова: железная книга, профилактический инспектор, профилактика правонарушений

Kirish

O'zbekiston Respublikasida aholini ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va xavfsizlikni ta'minlash borasida keng qamrovli islohotlar amalga oshirilmoqda. Ayniqsa, ijtimoiy ehtiyojmand va yordamga muhtoj oilalarni qo'llab-quvvatlash, ularning huquqiy manfaatlarini himoya qilish borasida hukumatning izchil faoliyati sezilarli ahamiyat kasb etmoqda. Shu maqsadda davlat rahbari tomonidan qabul qilingan farmon va qarorlar, huquqbuzarliklar profilaktikasi bo'yicha chora-tadbirlar milliy xavfsizlik va ijtimoiy barqarorlikning muhim omiliga aylanib, aholining barcha qatlamlarini ijtimoiy himoya

qilish yo‘nalishida yuksak samara bermoqda. Xususan, Prezidentning "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi qonuni va tegishli qarorlar asosida "Temir daftar" tizimi tashkil qilinib, ushbu daftarga kiritilgan oilalarning holatiga xolis baho berish va ularga qaratilgan ko‘makni oshirish masalalari davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishiga aylangan.

"Temir daftar" tizimi mamlakatning ijtimoiy muammolarini kompleks hal qilish, ehtiyojmand oilalarning muammolariga aniqlik kiritish va ularga ko‘mak berish tizimini samarali tashkil etishga qaratilgan. Bu tizim orqali har bir mahalla va hududdagi ehtiyojmand oilalar o‘rganilib, ularning hayot sifatini yaxshilash uchun zarur chora-tadbirlar ishlab chiqilmoqda. Bu borada profilaktika inspektorlarining roli beqiyosdir, chunki ular mahalliy darajada ehtiyojmand oilalar bilan bevosita muloqotda bo‘lib, ularning real holatini o‘rganadi va kerakli yordam ko‘rsatishga qaratilgan faoliyatni yo‘lga qo‘yadi. Shu sababli, profilaktika inspektorlarining "Temir daftar"ga kiritilgan oilalar bilan ishlash faoliyatini takomillashtirish ularning samaradorligini oshirish va mahalliy aholi orasida huquqbuzarliklarning oldini olishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur maqolada huquqbuzarliklar profilaktikasini amalga oshirishda profilaktika inspektorlarining o‘rni, "Temir daftar"ga kiritilgan oilalar bilan ishlash jarayonidagi muammolar va ularga ko‘mak berishni yanada samarali tashkil etish masalalari ko‘rib chiqiladi. Shu bilan birga, Prezident farmonlari va qarorlariga asoslanib, inspektorlarning huquqiy asoslarini mustahkamlash, ularning vakolat va majburiyatlarini belgilash orqali faoliyat samaradorligini oshirish yo‘llari tahlil qilinadi.

Materiallar va usullar

Profilaktika inspektorlarining "Temir daftar"ga kiritilgan oilalar bilan ishlash faoliyatini takomillashtirish bo‘yicha mazkur tadqiqotda asosiy hujjatlar va qonunchilik manbalari sifatida O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan qabul qilingan tegishli farmon va qarorlar, shuningdek, "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi qonun asos qilib olindi. Ushbu qonunchilik bazasi profilaktika inspektorlarining vakolatlari, ularning mahalliy darajada ehtiyojmand oilalarni qo‘llab-quvvatlash va huquqiy yordam ko‘rsatishdagi o‘rnini belgilaydi. Tadqiqot jarayonida ushbu hujjatlar asosida "Temir daftar" tizimini takomillashtirish va profilaktika inspektorlarining samaradorligini oshirishga qaratilgan usullar tahlil qilindi.

Tadqiqot materiallari

1. **Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risidagi qonun** – Ushbu qonun huquqbuzarliklarning oldini olish, profilaktika tadbirlarini tashkil qilish va aholini huquqiy jihatdan qo‘llab-quvvatlashning asosiy yo‘nalishlarini belgilaydi. Qonun asosida profilaktika inspektorlarining vazifalari, ularning mahalliy darajadagi vakolatlari va majburiyatlari bayon etilgan.

2. **O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining farmon va qarorlari** – "Temir daftar" tizimini yaratish va uni samarali boshqarish bo‘yicha qabul qilingan farmon va qarorlar profilaktika inspektorlarining faoliyatini huquqiy jihatdan qo‘llab-quvvatlaydi. Ushbu hujjatlar orqali "Temir daftar"ga kiritilgan oilalarni tanlash mezonlari, ularning ijtimoiy himoyasi va qo‘llab-quvvatlash yo‘nalishlari aniq belgilangan.

3. **Mahalliy hokimiyat va davlat organlarining amaliyotlari** – Tadqiqot doirasida "Temir daftar" tizimida ishlatilayotgan mahalliy hokimiyat va davlat organlari bilan hamkorlik usullari ham o‘rganildi. Bu orqali profilaktika inspektorlarining boshqa tashkilotlar bilan o‘zaro aloqalarini va ko‘maklashish darajasini yaxshilash imkoniyatlari o‘rganildi.

Tadqiqot usullari

1. **Hujjatlarni tahlil qilish usuli** – Tadqiqotda asosiy qonunchilik hujjatlari, jumladan, Prezident farmonlari va qarorlari hamda "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risida"gi qonun tahlil qilindi. Bu usul inspektorlarning "Temir daftar"dagi oilalar bilan ishlash vakolatlari va javobgarliklari qanday huquqiy asosga ega ekanligini aniqlash imkonini berdi.

2. **Mahalliy hokimiyat organlari bilan hamkorlikni o‘rganish** – Profilaktika inspektorlarining "Temir daftar"dagi oilalar bilan ishlashda mahalliy hokimiyat va boshqa ijtimoiy tashkilotlar bilan hamkorlik darajasi tahlil qilindi. Ushbu usul orqali inspektorlar faoliyatining qamrovini kengaytirish va ko‘maklashish tizimini yaxshilash imkoniyatlari o‘rganildi.

3. **Amaliy tajriba va intervyular** – Profilaktika inspektorlari, mahalliy rahbarlar va "Temir daftar" tizimiga jalb qilingan boshqa mutaxassislar bilan intervyular o‘tkazildi. Bu usul orqali inspektorlarning ijtimoiy ehtiyojmand oilalar bilan ishlashdagi muammolari, ularning ehtiyojlari va takliflari haqida real ma’lumotlar yig‘ildi.

4. **Sotsial tadqiqotlar va so‘rovlar** – Aholi orasida so‘rovnomalar va sotsial tadqiqotlar o‘tkazilib, "Temir daftar" tizimi va profilaktika inspektorlarining faoliyati bo‘yicha jamoatchilik fikri o‘rganildi. Bu usul orqali tizimni yanada takomillashtirish uchun zarur bo‘lgan talab va ehtiyojlar aniqlab olindi.

Mazkur usullardan foydalanish orqali tadqiqotda profilaktika inspektorlarining "Temir daftar"dagi oilalar bilan ishlash faoliyatini yanada samarali tashkil etish yo‘nalishidagi amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi. Bu taklif va tavsiyalar O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan belgilangan ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash siyosati va huquqbuzarliklar profilaktikasini yanada takomillashtirishga qaratilgan qo‘shimcha choralar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari

Mazkur tadqiqot profilaktika inspektorlarining "Temir daftar"ga kiritilgan oilalar bilan ishlash faoliyatini takomillashtirish bo‘yicha bir qator muhim natijalarga erishdi. Tadqiqotda O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti farmonlari, qarorlari va "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risida"gi qonunga tayanilgan holda, inspektorlarning faoliyatida mavjud bo‘lgan muammolar va ularni samarali yechish yo‘llari tahlil qilindi. Quyida asosiy natijalar bayon etiladi:

1. Profilaktika inspektorlarining faoliyatini muvofiqlashtirishni takomillashtirish

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risida"gi qonun va Prezident farmonlari asosida inspektorlarning vazifalari va majburiyatlari aniq belgilangan bo‘lsa-da, ular faoliyatini mahalliy hokimiyat organlari va boshqa ijtimoiy

xizmatlar bilan yanada yaqinroq muvofiqlashtirish zarur. Bu mahalliy darajada ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash tizimining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Xususan, tadqiqotda profilaktika inspektorlarining mahalliy hokimiyat, ta‘lim va tibbiyot muassasalari bilan o‘zaro hamkorligi kuchaytirilsa, "Temir daftar"dagi oilalarning ehtiyojlarini to‘liqroq aniqlash va ularning muammolarini tezroq hal qilish imkoni oshishi aniqlandi.

2. Ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash samaradorligini oshirish

Prezident qarorlari asosida "Temir daftar" tizimi orqali ehtiyojmand oilalarga ko‘mak berish chora-tadbirlari amalga oshirilayotgan bo‘lsa-da, tadqiqot natijalari ko‘rsatdiki, ushbu yordamning ta‘sirini kuchaytirish uchun qo‘shimcha resurs va ijtimoiy xizmat turlarini kengaytirish talab etiladi. Profilaktika inspektorlari tomonidan amalga oshirilgan ishlarning natijalari shuni ko‘rsatdiki, oilalarga faqat moddiy yordam bilan cheklanmay, ularni psixologik qo‘llab-quvvatlash, o‘zini o‘zi boshqarish imkoniyatlarini rivojlantirish kabi chora-tadbirlarni ham qo‘shish muhim ahamiyatga ega. Bu oilalar barqaror ijtimoiy hayotga qaytishi va huquqbuzarliklarning oldini olishda samarali natijalarga erishish imkonini beradi.

3. Inspektorlar faoliyatining monitoringi va baholash tizimini kuchaytirish

"Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risida"gi qonun va tegishli Prezident farmonlarida profilaktika inspektorlarining samaradorligini oshirish maqsadida monitoring va baholash tizimlarini takomillashtirishga e‘tibor qaratilgan. Tadqiqot natijalari ko‘rsatdiki, inspektorlarning faoliyatini baholashda ularga qo‘yiladigan mezonlarni aniqlashtirish va bu jarayonni tahliliy ma‘lumotlar asosida olib borish orqali profilaktika ishlari samaradorligini sezilarli darajada oshirish mumkin. Baholash jarayonini raqamlashtirish va zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etish inspektorlar faoliyatini aniqroq va tezroq nazorat qilish imkonini beradi.

4. Kadrlar salohiyatini oshirish va qo‘shimcha o‘qitish zarurati

Tadqiqot davomida "Temir daftar"dagi oilalar bilan ishlayotgan profilaktika inspektorlarining malakasini oshirish va ularga zamonaviy ijtimoiy xizmat ko‘rsatish usullarini o‘rgatish zarurati aniqlangan. Ushbu xulosaga ko‘ra, Prezident farmonlari asosida inspektorlar uchun qo‘shimcha malaka oshirish kurslarini tashkil qilish taklif etildi. Bu kurslar orqali inspektorlar psixologik ko‘mak berish, ijtimoiy va huquqiy maslahatlar bilan ta‘minlash, iqtisodiy mustaqillikni oshirishga ko‘maklashish kabi yangi ko‘nikmalarni o‘zlashtiradi. Bu nafaqat inspektorlarning ish samaradorligini oshiradi, balki ehtiyojmand oilalarga qaratilgan yordamni yanada sifatli qiladi.

5. "Temir daftar" tizimini yangilash va optimallashtirish

"Temir daftar" tizimini takomillashtirish bo‘yicha tadqiqot natijalariga ko‘ra, ushbu tizimning ma‘lumotlar bazasini muntazam yangilab borish, ehtiyojmand oilalarning holatini real vaqtda baholash imkonini beruvchi texnologiyalarni joriy etish zarurati aniqlangan. Bu orqali inspektorlar oilalar bilan ishlashda yanada to‘liq va aniq ma‘lumotlarga ega bo‘lishadi, bu esa yordamni aniq ehtiyojlarga muvofiq taqsimlash imkonini beradi. Shu bilan birga, tizim orqali oilalar bilan muloqotni yaxshilash va ularning muammolarini tezkor hal qilish imkoniyatlari kengaytiriladi.

Mazkur tadqiqot natijalari asosida profilaktika inspektorlarining "Temir daftar"ga kiritilgan oilalar bilan ishlash samaradorligini oshirish bo'yicha bir qator tavsiyalar ishlab chiqildi. Bunda Prezident farmonlari va qarorlariga muvofiq, inspektorlarning ijtimoiy vazifalarini kengaytirish, qo'shimcha o'quv va kadrlar tayyorlash dasturlarini yaratish hamda tizimga zamonaviy texnologiyalarni joriy etish kabi chora-tadbirlar muhim o'rin tutadi. Shu bilan birga, inspektorlarning "Temir daftar" tizimida oilalar bilan ishlashdagi vakolatlari va mas'uliyatlarini kuchaytirish orqali aholining ijtimoiy muammolarini hal qilish va huquqbuzarliklarning oldini olishda katta natijalarga erishish mumkin.

Muhokama

Mazkur tadqiqotda profilaktika inspektorlarining "Temir daftar"ga kiritilgan ehtiyojmand oilalar bilan ishlash jarayonini takomillashtirish masalalari chuqur o'rganildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi qonun va Prezident farmonlari hamda qarorlari asosida inspektorlarning faoliyatini yanada samarali tashkil etish imkoniyatlari mavjud. Profilaktika inspektorlarining mahalliy darajadagi vakolatlari, ularning faoliyati samaradorligini oshirish uchun taklif etilgan yangi usullar ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimini kuchaytirishga xizmat qiladi.

Olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, inspektorlarning ehtiyojmand oilalarga qaratilgan yondashuvlari yanada individual va tizimli bo'lishi lozim. Bu nafaqat inspektorlarning ish jarayonini yaxshilaydi, balki oilalar uchun taqdim etilayotgan yordamning sifatini ham oshiradi. Shuningdek, amaliyotda uchraydigan ba'zi qiyinchiliklar — xususan, inspektorlarning malakasini oshirish zarurati, monitoring tizimini kuchaytirish va yangi texnologiyalarni qo'llash kabi masalalar yechimini topish uchun qo'shimcha chora-tadbirlar zarur ekani aniqlangan.

Davlat rahbari tomonidan ijtimoiy himoya tizimini kuchaytirish bo'yicha ilgari surilgan g'oyalar va ko'rsatmalar asosida "Temir daftar" tizimini muntazam yangilash, ma'lumotlar bazasini to'ldirib borish, ehtiyojmand oilalarning ehtiyojlarini yanada yaxshiroq aniqlash va ularga ijtimoiy xizmatlar ko'rsatish bo'yicha muvofiqlashtirilgan harakatlar talab etiladi. Bu yondashuv huquqbuzarliklarning oldini olish, ijtimoiy himoyaga muhtoj oilalarga munosib yordam ko'rsatish va aholi orasida ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda ijobiy natijalar beradi.

Xulosa

Ushbu tadqiqotda profilaktika inspektorlarining "Temir daftar"ga kiritilgan oilalar bilan ishlash faoliyatini takomillashtirishning asosiy yo'nalishlari o'rganildi va ularga oid bir qator amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, profilaktika inspektorlarining samaradorligini oshirish uchun quyidagi yo'nalishlarda ish olib borish zarur:

1. Ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va xizmat ko'rsatish tizimini yaxshilash – ehtiyojmand oilalarga nafaqat moddiy yordam ko'rsatish, balki ularning turmush sharoitini yaxshilash uchun psixologik va huquqiy ko'mak, kasbiy o'qitish imkoniyatlarini yaratish lozim.

2. **Faoliyatni monitoring qilish va baholashni kuchaytirish** – inspektorlarning faoliyatini baholash uchun zamonaviy texnologiyalardan foydalanib, aniq mezonlar belgilash lozim.

3. **Inspektorlarni malaka oshirish va qo‘shimcha o‘qitish** – inspektorlarning kasbiy salohiyatini oshirish va ularga yangi ish usullarini o‘rgatish, psixologik va ijtimoiy masalalarni hal qilishda bilim va ko‘nikmalarini kengaytirish zarur.

4. **“Temir daftar” tizimini muntazam yangilash va optimallashtirish** – tizimga real vaqt rejimida ma’lumotlarni kiritish, oilalarning ehtiyojlarini tahlil qilish va zarur chora-tadbirlarni belgilash jarayonini avtomatlashtirish orqali yordam samaradorligini oshirish mumkin.

Shu asosda profilaktika inspektorlarining "Temir daftar"ga kiritilgan oilalar bilan ishlashdagi samaradorligi oshiriladi va ijtimoiy muammolarni hal qilishda yanada yaxshi natijalarga erishish mumkin. Ushbu yondashuv "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risida"gi qonun va davlat rahbari tomonidan belgilangan chora-tadbirlar asosida yurtimizda ijtimoiy barqarorlikni yanada mustahkamlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti farmoni, 2021-yil, “Ijtimoiy himoyaga muhtoj aholi qatlamlarini qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori, 2020-yil, “Temir daftar” tizimi orqali ehtiyojmand oilalarga yordam ko‘rsatish mexanizmini takomillashtirish to‘g‘risida.
3. O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonuni, 2014-yil, "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risida"gi qonun.
4. Qodirov A., Rasulov S. (2022). “O‘zbekistonda profilaktika inspektorlarining faoliyatini takomillashtirish yo‘nalishlari”. *Ijtimoiy fanlar va zamonaviy tadqiqotlar jurnali*, 3(2), 45-56.
5. O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi. (2022). “Temir daftar” tizimi bo‘yicha o‘quv materiallari va ko‘rsatmalar.
6. Karimov F., Soliyeva M. (2021). “O‘zbekistonda ijtimoiy himoya tizimi va ehtiyojmand oilalarni qo‘llab-quvvatlash”. *Huquqiy tadqiqotlar jurnali*, 7(3), 34-42.
7. Xolmurodov T. (2020). “Huquqbuzarliklar profilaktikasi va uning samaradorligini oshirish yo‘llari”. *Davlat boshqaruvi va huquq*, 2(4), 12-28.
8. Toshtemirovna, M. K. (2023). OBSTETRIC TACTICS DURING COVID-19 DISEASE. *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research*, 10(12), 366-368.
9. Melibaevnaa, B. K., & Toshtemirovna, M. K. (2023). PNEUMONIA IN NEWBORN BABIES ON VENTILATORS. *World Bulletin of Social Sciences*, 19, 16-17.